

Stealing to Save Your Life

Shmulie Reichman

Are You Chayiv to Spend Money to Save a Life?

1. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף עג עמוד א

גופא: מנין לרואה את חברו שהוא טובע בנהר או חיה גוררתו או לסטין באין עליו שהוא חייב להצילו תלמוד לומר לא תעמד על דם רעך. והא מהכא נפקא? מהתם נפקא: אבדת גופו מניין - תלמוד לומר והשבתו לו! - אי מהתם הוה אמינא: הני מילי - בנפשיה, אבל מיטרח ומיגר אגורי - אימא לא, קא משמע לן

He Has to Pay Back

2. רא"ש מסכת סנהדרין פרק ח סימן ב

והניצול חייב לפרוע למציל מה שהוציא. דאין אדם מחויב להציל נפש חברו בממונו היכא דאית ליה ממונא לניצול.

3. תוספות הרא"ש מסכת סנהדרין דף עד עמוד א

הא דאמרי' לעיל דמחוייב למטרח למיגר אגיר, מה שהוציא המציל חייב הניצול לשלם

4. יד רמ"ה מסכת סנהדרין דף עג עמוד א

תניא מנין לרואה את חברו שהוא טובע בנהר כו' שהוא חייב להצילו ת"ל לא תעמוד על דם רעך, לא תעמיד עצמך על דם רעך אלא מהר והצילו. ומסתברא לן דהיכא דטרח ואגר אגורי ואצליה שקיל מיניה דעד כאן לא חייביה רחמנא אלא למטרח בלהדורי בתר אגירי אבל לאצוליה בממוניה לא מדאמרינן אי מהתם הני מילי בנפשיה אבל מטרח ומיגר אגירי לא קמ"ל ולא אמרינן אבל בממוני' לא קמ"ל:

5. טור חושן משפט הלכות שמירת נפש סימן תכו

הרואה את חברו טובע בנהר או שלסטין באין עליו חייב להצילו(א) בין בגופו בין בממונו ומיהו אם יש לו ממון להציל עצמו חייב לשלם לזה

Might Not Have to Pay Back

6. פירוש המשנה לרמב"ם מסכת נדרים פרק ד משנה ד

ורפאות נפשות, הוא שירפא אותו ורפאות ממון הוא שירפא בהמתו. ומותר לו לומר לו מה יועיל לבהמתו ולא נאסר עליו אלא לרפאותה בידו.

ולא נאסר זה לחולה עצמו מפני שהיא מצוה כלומר שחייב הרופא מן הדין לרפאות חולי ישראל והרי הוא בכלל אמרם בפירוש הכתוב והשבתו לו לרבות את גופו שאם ראהו אובד ויכול להצילו הרי זה מצילו בגופו

או בממונו או בידיעתו

7. טור חושן משפט הלכות שמירת נפש סימן תכו

הרואה את חבירו טובע בנהר או שלסטין באין עליו חייב להצילו(א) בין בגופו בין בממונו ומיהו אם יש לו ממון להציל עצמו חייב לשלם לזה

The Gemara

8. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף עד עמוד א

דאמר רבא: רודף שהיה רודף אחר חבירו, ושיבר את הכלים, בין של נרדף ובין של כל אדם - פטור. מאי טעמא - מתחייב בנפשו הוא. ונרדף ששיבר את הכלים, של רודף - פטור, של כל אדם - חייב. של רודף פטור - שלא יהא ממונו חביב עליו מגופו, של כל אדם חייב - שמציל עצמו בממון חבירו. ורודף שהיה רודף אחר רודף להצילו, ושיבר את הכלים בין של רודף בין של נרדף, בין של כל אדם - פטור. ולא מן הדין, שאם אי אתה אומר כן - נמצא אין לך כל אדם שמציל את חבירו מיד הרודף

9. רש"י מסכת סנהדרין דף עד עמוד א

מתחייב בנפשו הוא - ברדיפה זו, שהרי ניתן להציל בנפשו, ואף על גב דכלים הללו של שאר כל אדם הן דמיתה לזה ותשלומין לזה - פטור
'ורודף שהיה רודף - אחר חבירו להורגו, וזה רודף אחריו להצילו ושיבר את הכלים וכו

10. תוספות מסכת סנהדרין דף עד עמוד א

שלא יהא ממונו חביב עליו - דמדניתן להצילו בנפשו כל שכן דניתן בממונו

11. רא"ש מסכת סנהדרין פרק ח סימן ב

והניצול חייב לפרוע למציל מה שהוציא. דאין אדם מחויב להציל נפש חבירו בממונו היכא דאית ליה ממונא לניצול. כדאמר לקמן (דף עד א) נרדף ששיבר את הכלים של רודף פטור. של כל אדם חייב ואם היה מחויב להציל את הנרדף בממונו א"כ יפטור משבירת הכלים שהרי ממון חבירו מחויב להציל, וברשות שברם כדי להנצל:

12. רא"ש מסכת סנהדרין פרק ח סימן ב

ונרדף ששיבר את הכלים של רודף פטור. מאי טעמא לא יהא ממונו של זה חמור עליו מגופו. של כל אדם חייב דאסור לאדם להציל עצמו בממון חבירו אם לא שיפרענו לו

13. תוספות הרא"ש מסכת סנהדרין דף עד עמוד א

של כל אדם חייב דאסור להציל עצמו בממון חברו. מכאן משמע דאין אדם מחוייב להציל נפש חברו בממון דאין [לא"ה] א"כ שבר הנרדף כלים של כל אדם יהא פטור שהרי ממנו של כל אדם מחוייב להצילו, **הילכך** **הא דאמרי' לעיל דמחוייב למטרח למיגר אגיר מה שהוציא המציל חייב הניצול לשלם**

14. בית הבחירה למאירי מסכת סנהדרין דף עג עמוד א

שאע"פ שאסור להציל עצמו בממון חברו דוקא שלא מדעת הבעלים, אבל בעלים עצמן חייבין להציל חבריהם, וכל שלא עשה כן עובר משום לא תעמוד על דם רעך

15. בית הבחירה למאירי מסכת סנהדרין דף עד עמוד א

ונרדף ששבר את הכלים של רודף פטור שאין ממנו חביב מגופו **של אחרים חייב שהמציל עצמו בממון חברו חייב**

16. שיעורי ר' דוד סנהדרין דף עג עמוד א

ונראה בזה, דהרא"ש סובר דאם היה דין להציל את חברו בממון שלו, היה זה דין שעבוד על ממנו בפנ"ע, דכמו שיש "עליו" חיוב הצלת חברו. כן איכא על "ממנו" חיוב הצלת חברו וא"כ הא בזה אין חילוק אם הוא מדעתו או שלא מדעתו כיון דהוי זה חיוב מצד עצמו על הממון, ולכן שפיר הוכיח דמהא דאיתא דשיבר כלים של אחר חייב ע"כ דליכא שום דין חיוב על ממנו אבל המאירי סובר דאף אם היה חיוב להציל חברו בממון שלו, לא הוי זה חיוב בפנ"ע על הממון, אלא דהוי זה חיוב על גופו להצילו אף בהוצאת ממון, אבל עב"פ החיוב הוי רק עליו ולכן שפיר כתב לחלק דדין זה שייך דוקא היכא שהבעלים מצילים מדעתם [באופן דליכא ממון לניצול], אבל שלא מדעתם ליכא דין זה כלל, כיון שאין חיוב על הממון בפנ"ע, ולכן בכה"ג אסור להציל עצמו בממון חברו, וכן נמי מוכח ברמ"ה דחיוב בממנו כשאין לנרדף, הוי רק משום חיוב גופו

17. שיטה מקובצת מסכת בבא קמא דף קיז עמוד ב

ראב"ד מסכת בבא קמא דף קיז עמוד ב
אדם חייב להציל בממון חברו ואם זה חייב להצילו בממנו מה טעם אסור לאדם להציל עצמו בממון חברו.

ואיכא למימר מה שאדם חייב להציל חברו בממנו הני מילי בפניו

18. תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף סב עמוד א

שנים שהיו מהלכין בדרך, וביד אחד מהן קיתון של מים, אם שותין שניהם - מתים, ואם שותה אחד מהן - מגיע לישוב. דרש בן פטורא: מוטב שישתו שניהם וימותו, **ואל יראה אחד מהם במיתתו של חברו**. עד שבא רבי עקיבא ולימד: וחי אחיך עמך - חייך קודמים לחיי חבריך

What if You Can't Pay Back?

19. שו"ת חוות יאיר סימן קמו

היה אפשר לומר שאינו מחויב להשכיר משלו אם יודע שאין לחברו להחזיר לו דלא רבתה תורה רק לטרוח עבורו ומ"מ ר"ל משל חבירו דוגמא לדבר דק"ל כיבוד אב משל אב

20. יד רמ"ה מסכת סנהדרין דף עג עמוד א

תניא מנין לרואה את חבירו שהוא טובע בנהר כו' שהוא חייב להצילו ת"ל לא תעמוד על דם רעך, לא תעמיד עצמך על דם רעך אלא מהר והצילו. ומסתברא לן דהיבא דטרח ואגר אגורי ואצליה שקיל מיניה דעד כאן לא חייביה רחמנא אלא למטרח בלהדורי בתר אגורי אבל לאצליה בממוניה לא מדאמרינן אי מהתם הני מילי בנפשיה אבל מטרח ומיגר אגורי לא קמ"ל ולא אמרינן אבל בממוני' לא קמ"ל:

21. רא"ש מסכת סנהדרין פרק ח סימן ב

והניצול חייב לפרוע למציל מה שהוציא. דאין אדם מחויב להציל נפש חבירו בממונו היבא דאית ליה ממונא לניצול.

22. טור חושן משפט הלכות שמירת נפש סימן תכו

הרואה את חבירו טובע בנהר או שלסטין באין עליו חייב להצילו(א) בין בגופו בין בממונו ומיהו אם יש לו ממון להציל עצמו חייב לשלם לזה

23. בית הבחירה למאירי מסכת סנהדרין דף עג עמוד א

והוא שישכור שכירים ופועלים ובקאים באותן הדברים להצילו וחברו פורע לו מן הדין אם אין לו במה לפרוע אין לזה לימנע בכך, שאע"פ שאסור להציל עצמו בממון חברו דוקא שלא מדעת הבעלים, אבל בעלים עצמן חייבין להציל חבריהם, וכל שלא עשה כן עובר משום לא תעמוד על דם רעך

What if You Got Money Later On?

24. שו"ת מהרשד"ם חלק יורה דעה סימן רד

שכתב הרא"ש שאם יש לו חייב ז"ל והנצול חייב לפרוע למציל מה שהוציא שאין אדם מחוייב להציל נפש חברו בממונו היבא דאית ליה ממונא לניצול מ"מ למדנו דדוק' הנצול הא אם לא נצול אינו חייב וכל זה כתבתי לרווחא דמלתא לפי שכל זה היה צריך כדי לפטור את הנע' אם היה נצול שהיינו אומרים אם היה לו ממון היה חייב ליתן למצילו מה שהוציא ואם לא היה לו באותה שעה הי' פטור וכהא דתנן פ"ה דפאה בעל הבית שהיה עובר ממקום למקום וצריך ליטול לקט שכחה

ופאה ומעשר עני יטול וכשיחזור לביתו ישלם, דברי ר' אליעזר. וחכמים אומ' עני היה באותה שעה וידוע שההלכה כחכמים וכ"כ הטור ו"ד סי' רנ"ג וז"ל בע"ה ההולך ממקום למקום ותמו לו מעות בדרך ואין לו מה יאכל מותר לו ליקח מן הצדקה וכשיגיע לביתו אין צריך לשלם דבשעה שהוא לקח עני היה והוא ליה כעני שהעשיר שאין צריך להחזיר מה שלקח

How Much Money do You Need to Spend

25. שולחן ערוך אורח חיים הלכות לולב סימן תרנו סעיף א

הגה: ומי שאין לו אתרוג, או שאר מצוה עוברת, א"צ לבזבז עליה (ז) הון [ה] רב, וכמו שאמרו: המבזבז אל יבזבז * (ח) יותר מחומש, * אפילו ז מצוה עוברת (הרא"ש ורבינו ירוחם נ"י ח"ב); ודוקא מצות עשה, (ט) אבל לא תעשה * (י) ח יתן כל ממונו קודם שיעבור (הרשב"א וראב"ד)

26. שולחן ערוך יורה דעה הלכות עבודת כוכבים סימן קנז סעיף א

הגה: ד] ואם יוכל להציל עצמו בכל אשר לו, צריך ליתן הכל ג ולא יעבור (ד) לא תעשה. (ר"ן פרק לולב הגזול ורשב"א וראב"ד וריב"ש סימן שפ"ז). ה] <א> ובמקום שאמרו: כל מי שיש בידו למחות ואינו מוחה הוא נתפס באותו עון, מכל מקום בדבר שיש חשש סכנה אין צריך (ה) להוציא ממונו על זה. (מהרי"ו סימן קנ"ו/קנ"ז/)

27. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף עד עמוד א

אינהו דאמור כרבי אליעזר. דתניא, רבי אליעזר אומר: ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך, אם נאמר בכל נפשך למה נאמר בכל מאדך, ואם נאמר בכל מאדך למה נאמר בכל נפשך, - אם יש לך אדם שגופו חביב עליו מממונו - לכן נאמר בכל נפשך, ואם יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו - לכן נאמר בכל מאדך

28. דף על הדף סנהדרין דף עג עמוד א

בקובץ מוריה (שנה כ' גליון ג - ד ע' צט) כתב חכ"א לדון בדברי הפרמ"ג (או"ח סוף סי' תרנ"ו) הכותב דעל ל"ת שבשב ואל תעשה, אין אדם חייב לתת את כל אשר לו, והביא שא' רוצה להוכיח מדברי רש"י הנ"ל בהפרמ"ג, דלכאורה למה לו לרש"י לומר דנלמד ממשמעות הלשון של לא תעמוד על דם רעך, היה לו לומר בפשטות, דכיון דלא תעמוד על דם רעך היא מצות ל"ת, הרי חייב לתת עליה כל הונו, וממילא נשמע שחייב לטרוח ולשכור אנשים להציל את הנתבע. אלא על כרחך דבלא תעשה שאין בו מעשה אינו מחוייב להוציא כל הונו, וכדברי הפמ"ג.

וכתב (שם): ולענ"ד עדיין אינו מיושב. דהא גם אם נניח דל"ת שאין בו מעשה אינו חייב לתת עליה כל הונו, מ"מ הא עכ"פ חומש מנכסיו הוא חייב להוציא עליה, דלא גרע ממצות עשה שחייב להוציא עליה חומש כמבואר בשו"ע או"ח שם. ואילו מלשון רש"י משמע דלולא המשמעות דלא תעמוד על עצמך וכו', לא היינו מחייבים אותו לאגורי כלל, ואפילו סכום קטן הו"א דאין צריך, ואמאי והא ל"ת זו לא גרעה ממצות עשה וככ"ל.

ועל כרחק צ"ל דהכי פירושא, דהא בגמ' שם מקשה למה ליה למילף מלא תעמוד על דם רעך, תיפוק ליה דלמדנו אבדת גופו מוהשבות לו, וע"ז משני דהו"א דאינו חייב למיטרח ולמיגר, ור"ל דכמו בהשבת ממונו אינו חייב להוציא ע"ז ממון כלל, כמבואר במשנה ב"מ ל"ב, וכלשון הרא"ש שם סי' כ"ד דכשהוא עסוק במלאכתו פטרתו תורה מהשבה, חזינן אפוא דמצות השבת אבידה לא דמיא למ"ע אחרת שמחוייב להוציא עליה חומש, דבהשבת אבידה אינו חייב להוציא עליה שום כסף (והסברא היא פשוטה: דמאי חזית דממון חברי עדיף מממוני).

וה"נ הו"א בהשבת גופו. וא"כ גם כשכתבה תורה את הלאו דלא תעמוד ע"ד רעך, עדיין הו"א דאינו חייב להוציא עליה כסף כלל, וכמו בהשבת ממונו דג"כ איכא לאו דלא תוכל להתעלם. ולכן השביל רש"י לפרש דלא מעצם הלאו הוא דגמרינן לה, אלא מלשון הכתוב דלא תעמוד, דלא תעמוד על עצמך וכו'.

Is Stealing Part of the Big 3?

29. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף עד עמוד א

אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק: נימנו וגמרו בעלית בית נתזה בלוד: כל עבירות שבתורה אם אומרין לאדם 1
עבור ואל תהרג - יעבור ואל יהרג, חוץ מעבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים.

Baba Kama 60b?!

30. תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף ס עמוד ב

מהו להציל עצמו בממון חבריו? שלחו ליה: אסור להציל עצמו בממון חבריו

31. תוספות מסכת בבא קמא דף ס עמוד ב

מהו להציל עצמו בממון חבריו - איבעיא ליה אי חייב לשלם כשהציל עצמו מפני פקוח נפש

32. רא"ש מסכת בבא קמא פרק ו סימן יב

גדישין דישראל הוו ופלשתים טמונים בהו ומבעיא ליה מהו למיקלייא. אבל הא לא מיבעיא ליה אי שרי למיקליינהו להצלת ישראלים. דמילתא דפשיטא היא דאין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש אלא שלש עבירות. אלא הכי איבעיא ליה מהו למיקליינהו אדעתא דליפטר מתשלומין. ואמרו ליה אסור להציל עצמו בממון חבריו אדעתא דליפטר אלא יציל עצמו וישלם

33. חידושי הרשב"א מסכת בבא קמא דף ס עמוד ב

מהו להציל עצמו בממון חברו, פי' בתוס' דקא מיבעיא ליה אם חייב לשלם, ונראה שפשוט להם שיכול להציל על מנת לשלם ושלא מדעת הבעלים. [עי' בתשו' ח"ד סי' י"ז]

34. רש"י מסכת בבא קמא דף ס עמוד ב

ויצילה - שלא ישרפוה הואיל ואסור להציל את עצמו בממון חברו